

החולה על עצמו יותר מתפילת אחרים עליו, ואחר דמצינו בכל זאת שאין תפילת המצורע מקובלת אף על פי שהתפלל על עצמו מסבא היה פשוט לומר שודאי שאין תפילת אחרים תועיל לו, ומה הוא שתפילתו יפה יותר אינה מקובלת, אחרים שתפילתם פחות מקובלת אינו דין שלא תועיל, ובכל זאת יש פירכא לקל וחומר בזה שהתורה אמרה וטמא טמא יקרא שצריך להודיע צערו לרבים ותפילתם על המצורע כן תועיל אף על פי שאין תפילתו על עצמו מועילה, אם כן ודאי שתפילת רבים תועיל גם למי שתפילתו מקובלת (דזה שאר אינשי), רק באמת יפה תפילת חולה על עצמו, ולכן כתב החפץ חיים ז"ל שגילתה התורה עצה זו במצטער זה דוקא שהוא כל שכן לשאר מצטערים, רק יש לדחות דמסתבר דמאי דאמרין יפה תפילת חולה על עצמו יותר מאחרים הוא רק שאדם "יחיד" אחר מתפלל עליו אבל אם "רבים" מתפללים עליו ודאי עדיפא טפי מתפילת עצמו, ועיין ברכות (ח' א') ודוק.

אלא יש לומר דלכאורה על דרשת חז"ל שאמרו וטמא טמא יקרא שצריך להודיע צערו לרבים, קשה דלפי דרשה זו אינו מובן מדוע מצורע צריך לקרוא ולצעוק טמא טמא על עצמו, והלא יכול לבקש מן הרבים בצורה רגילה ופשוטה שיתפללו עליו, או שיקרא תתפללו עלי, ולמה דוקא אומר ומכריז טמא טמא יקרא, אלא מזה שהתורה

הצריכתו לקרוא טמא טמא מבואר שיש עליו רוח מסבא ואין יכול להתפלל על עצמו כמבואר בזוהר שהביא החפץ חיים ז"ל, ולכן מבקש מהרבים שיתפללו עליו דייקא בצורה זו של קריאת טמא טמא, ומינה ילפינן לשאר אינשי שיודיעו צערם לרבים כדי שהרבים יבקשו עליהם רחמים, ומה שהיה סבא לומר דרך מצורע יש בו ענין זה שיבקש שיתפללו עליו, משום שתפילתו אינה מקובלת יש לומר דלכן הוא מבקש בצורה זו של קריאת טמא טמא, ולכן דוקא בו קפדינן על זה, אבל שאר אינשי באמת יודיעו צערם בצורה רגילה, ולכן אפשר ללמוד ממצורע לשאר אינשי רק שיודיעו צערם לרבים בצורה רגילה, ולא כמו מצורע.

וזהו מה שכתב רבינו החפץ חיים ז"ל "לכן גילתה לנו התורה עצה זו במצטער זה דוקא", כלומר דדוקא בו שצריך לקרוא טמא טמא הוא מחמת דאין תפילתו מקובלת, אבל שאר אינשי שתפילתם מקובלת אין צריכים לקרוא טמא טמא אלא רק יבקשו מהרבים שיתפללו עליהם.

ומצאתי בסוטה (ל"ב ב') וכן הוא בחולין (ע"ח א') שאמרו בהדיא "וכן כל מי שארע בו דבר צריך להודיע לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים", ואם כן מכאן יותר מכרעא מההיא דשבת ומההיא עובדא דגדה". עד כאן דברי בני שליט"א ועיין.

בענין ישיבת מצורע בדד

תשמ"ז.

ופירש רש"י ז"ל: "בדד ישב, שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו, ואמרו רבותינו מה נשתנה [מצורע] משאר טמאים לישיב בדד,

ויקרא (י"ג מ"ו): "כל ימי אשר הנגע בו יטמא, טמא הוא, בדד ישב, מחוץ למחנה מושבו".

אל הכהן, קרי ביה והוא בא, שאין לו מי שיביאנו, שהכל בדלין ומתרחקין ממנו, שנאמר בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו ע"ש.

ובספר פרדס יוסף ויקרא (י"ד ב' דקכ"ט ע"ב) אחר שהביא דברי התוספות ז"ל דלעיל, כתב: "וקשה הלא שאר מצורעים אין בדלים זה מזה, וראיה מארבעה אנשים מצורעים היו פתח השער כמבואר בספר מלכים ב' (ו' ג') הרי שהיו ביחד, והכהן יצא אליהם, וצע"ג".

ואיהו ז"ל אזיל לטעמיה שאין המצורע אסור לשבת עם שאר מצורעים וכנ"ל בפרדס יוסף שם (דקס"ו רע"ב) דלעיל, אבל אינו מוכרח, חדא שלעומת זה ראיתי שלגאון מהר"צ חיות ז"ל בהגהותיו לנדרים (ו' ב') פשיטא ליה שאין למצורע לשבת אפילו עם שאר מצורעים, וכן מצאתי לגאון המובהק מברשוב ז"ל בספרו היקר מכתם לדוד על התורה ויקרא (שם דל"ה ע"א) שכתב: "משמע מדברי רש"י שאפילו המצורעים עצמם אינם רשאים לשבת יחדיו, כדי שלא יהיו להם לחברותא", ואף שלפי שעה צ"ע מקור הדברים בדברות רז"ל, מכל מקום מבואר דאינו פשוט הדבר שלמצורע מותר לשבת עם מצורעים אחרים, ויש לומר דכך גם סוברים רבותינו בעלי התוספות ז"ל, ואתי שפיר. [ועיין לקמיה].

וההיא דארבעה מצורעים, שהביאו בפרדס יוסף ומכתם לדוד שם, להוכיח שמותר למצורעים לשבת ביחד, לענ"ד אינה ראיה כלל, דהלא "הארבעה מצורעים" היו גחזי ובניו, וכמו שאמרו חז"ל בסוטה (מ"ז א') ובסנהדרין (ק"ז ב'), והובא בפירוש רש"י ז"ל למלכים שם, ואם כן מנא לן שעשו כהוגן, ודילמא אף שנאסרו לשבת ביחד, מכל מקום הם ישבו ביחד, ואטו מינייהו וכוותיהו ניקר

הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל". ומקור דבריו בפסחים (ס"ז א') עיין שם.

ולבאורה פשט לשון רש"י ז"ל מורה שלמצורע רק עם שאר טמאים, כטמא מת וזב, אין לו לשבת, אבל עם מצורעים דכוותיה שרי ליה לשבת, שהרי אמר שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו, ולא אמר שלא יהיו שאר מצורעים יושבים עמו, והכי רהיט פשטא דקרא בספר מלכים ב' (פרק ז') גבי אותם ארבעה מצורעים, שהם גחזי ובניו, שביחד היו יושבים, (ועיין לקמיה), והכי נמי רהיט פשטא דתלמודא בברכות (ג"ד ב') גבי את והב שני מצורעים שהיו הולכים בסוף המחנה ע"ש.

וראיתי שכן כתב להדיא הגאון מלבי"ם ז"ל בביאורו לספרא ויקרא (שם סימן קנ"ז): "ההבדל בין בדרך לגלמוד, היינו ד"גלמוד" מרוחק מכל אדם, אבל היושב "בדרך" אינו מובדל מכל, כמו עם לבדד ישכון (במדבר כ"ג ט'), וכן בדרך דמצורע שאינו מובדל מיתר המצורעים רק מן הטהורים", וכן הוא בקונטרס אילת השחר שלו (סימן תצ"ה), הובא בפרדס יוסף שם (י"ג מ"ו דקס"ו רע"ב) עיין שם. [ודע כי בספר תורה תמימה ויקרא (שם אות קצ"ב) כמנהגו תמיד העתיק דברי הגאון מלבי"ם ז"ל בלא להזכיר שם בעליו עליו, ועיין בחיבורי הנכחי לעיל (ליקרא י"ג מ"ב הערה ז') וש"נ].

ולפי כללו של הגאון מלבי"ם ז"ל ד"גלמוד" מרוחק מכל אדם, אבל היושב "בדרך" אינו מובדל מכל, יש לי להבין דברי המקרא בספר איכה (א' א') איכה ישבה בדרך, ועיין. [ועיין לגאון המובהק מקוטנא ז"ל בליקוטי תורה שבסוף ספרו ישועות מלכו (דע"ו ע"ד) ודוק היטב].

והנה רבותינו ז"ל בתוספות על התורה (פרשת מצורע עה"פ והובא אל הכהן) כתבו: "והובא

נגמור, ואתו שפיר דברי רבותינו בעלי התוספות ז"ל ודוק. [ועיין לקמיה].

א"י 1234567

איברא שקושיית הפרדס יוסף אינה מובנת אף לטעמיה, דמה יועיל לנו שמצורע מותר לו לשבת עם שאר מצורעים, וכי איך שאר המצורעים שאף הם עצמם אסורים לבא בשלש מחנות, יביאו את המצורע חברם לפני הכהן, שהרי הם עצמם אסורים לבוא לפני הכהן, וצ"ב.

ולגאון חיד"א ז"ל בספרו צוארי שלל (הפטרות פרשת מצורע) ראיתי שגם כן עמד בענין זה, אם מותר למצורע לשבת עם מצורעים, והביא מפי השמועה להוכיח שהרי גחזי ישב עם בניו והם היו מצורעים, והוסיף שהטעם שאמרה תורה בדד ישב ושאסור למצורע לשבת עם אחרים כדי שיתן אל לבו לשוב, ומהאי טעמא גם לשני מצורעים אסור לשבת ביחד, אבל גבי גחזי ובניו שעליהם נאמר שצורעת נעמן תדבק בו עד עולם ואין להם תקנה להטהר, לכן היו יושבים ביחד, וחזר וכתב החיד"א שלפי האמת הדין להיפך, ושנינו בתורת כהנים שהמצורעים יכולין לשבת ביחד, עיין לו שם בארוכה.

ויש להבין, חדא דזה נראה כמו שדרשינן טעמא דקרא, דטעם היותו יושב בדד הוא משום שצריך המצורע לחזור בתשובה, וזו מנין, ושמא הטעם שישב בדד משום שלא יטמא אחרים, או שלא ידבקו ממנו (והארכתי במקומו בס"ד), או טעם אחר הכמוס מאתנו, ובפרט יש לי להבין דאנן מגחזי ניקום ונילף אתמהא, ומנין לנו שעשו כהוגן גחזי ובניו, ואולי באמת אסור מצורעים לשבת ביחד והם שלא כהוגן עשו וכנ"ל.

ובם"ד זכיתי ובא כעת לידי ספר יקר הנקרא בשם שו"ת משנת אליעזר מהגאון המובהק אב"ד טורקא רבי אליעזר מישעל

ז"ל וראיתי לו שם מהדורה קמא (ד"ג ע"א) שכה כתב: "מה שכתב הגאון מהר"צ חיות ז"ל נדרים (ז' ב') דבדד ישב אף עם שאר מצורעים – לא ידענא אנה מצא זה, דבאמת מה שפירש רש"י בפירוש לתורה (שם) שלא יהיו שאר טמאים יושבין עמו ע"ש, היינו טמאי מת וטמאי שרץ שאינם משתלחים רק חוץ לשתי מחנות, ומצורע משתלח חוץ לשלוש מחנות, וגם יש לומר משום דצרעת היא מחלה מדבקת כמו שכתבו הראב"ע והרמב"ן ותוספות על התורה שם, ועיין כתובות (ע"ז ב') ומהרש"א שם.

אבל מצורע עם שאר מצורעים, פשוט שמותר לו לשבת, וכן כתב ביפה תאר על ויקרא רבה שם (פט"ז סס"ג דנ"ז רע"ב), וכן מפורש בפסחים (ס"ז א') ובזבחים (קט"ז א') ובספרא (תזריע פ"ב), ועיין לגמלי"ם ז"ל בפירוש התורה והמצוה (שם אות קנ"ז) שכתב כן להדיא, ועיין כריתות (ח' ב') וירושלמי שבת (פ"א ה"ג) וי"ל, ומקרא מלא הוא בספר מלכים ב' (פרק ז') וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער וגו', ועיין רש"י במדבר (כ"א י"ד) והוא ממדרש שם, ועיין ברכות (נ"ד א') בסגנון אחר עכ"ל.

ומה שציין לרש"י ז"ל במדבר שם, לא הבנתי כוונתו, ועיין בתרגום המיוחס ליונתן שם ובאור החיים שם ודוק.

ומה שהוכיח מגחזי ובניו, כבר כתבתי דלענ"ד יש לדחות כי אין ללמוד מהם ומכמותם, ואדרבה אם באנו ללמוד בגחזי יש ללמוד להיפך, ותמה אני שהרי לפי הכללים המסורים בידנו מחז"ל הדרך היא שאת הרשעים דנין לחובה, וכל שנוכל לתלות בהם שלא עשו כהוגן תלינן, ולגנאי דרשינן להו, וכמו שלימדנו איש האלהים הרמח"ל זצ"ל במאמר על ההגדות: "כלל ביד חז"ל שבמעשה הצדיקים כל מה שיש לדרוש לשבח צריך לדרוש לשבח,

בביאורו לפרקי רבי אליעזר (בהשמטות ותיקונים) שכתב להביא ראיה מפסחים (ס"ז א') שלא ישבו אחרים עמו, וזבחים (קט"ז א') דמשמע עמו ממש בארבע אמות, וכן משמע פשטא דקרא במלכים שהיו יושבים כולם יחדיו.

ובגוף התמיה על מהר"צ חיות מנא ליה הא, כבר תמה בספר משנת אלעזר ח"א (דרוש ב' סד"מ אות א') עיין שם.

ואחר כמה שנים זכינו שיצא לאור ספר מנחת ביכורים מחד מן קמאי רבינו יעקב ב"ר חננאל וראיתי שם (דף ק"ב) שכתב: "ועל זה נאמר מושיב יחידים ביתה להושיב המצורע אפילו עם מצורע אחר לא היה, דכתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא, טמא הוא בדד יושב ולא אחר עמו", ועיין שם בהערה.

ובספרא שם "בדד יושב אין לי אלא זה בלבד, מניין לרבות שאר המנוגעים תלמוד לומר בדד יושב", וכתב עלה הראב"ד: "דכך ראוי לפרשו בדד יושב שיהא כמנודה שאסור בארבע אמות שלו, וכן כל המנוגעים ומכאן למדו חכמים שהמצורע הוא כמנודה", והגאון בעל צפנת פענח ז"ל בספר צפנת פענח על התורה ח"ג (דף קמ"ה) כתב: "ונראה לי ששני מצורעים מותרים לשבת בבת אחת ועיין ברכות (דף נ"ד), ורש"י מנחות (דף צ"ח), ובבא בתרא (כ' א'), עד כאן דברי הגאון ציון לנפש חיה ז"ל שם, ועיין לו עוד שם (סימן קכ"ה) ודוק.

ומבואר שנחלקו בה רבותינו אם המצורע אסור לשבת אף עם שאר מצורעים או שמותר לו, על כל פנים דברי רבותינו בעלי התוספות ז"ל מחוורים ואין בהם נפתל, וכסאם נקי כמנהגם הטוב זיע"א.

אחר שנים הרבה נדפס קובץ התורני "בית אהרן וישראל" ושם (גליון פ"ב דף קל"ב) חכם אחד הי"ו כתב בענין זה אם מצורע מותר לשבת עם שאר מצורעים, והוסיף לדחות

וכרשעים להפך, שכך היא הקבלה שכוונתו של הבורא יתברך במלות שהכתיב, היתה לרמוז על כל פרטי הרשע של הרשעים, ולבאר כל חלקי גנותם, ולהפך בצדיקים להעלים כל מה שאפשר שיהיה בהם מהגנאי, ולבאר כל מה שבשבחם עכל"ק, ועיין בזה בשו"ת הרלב"ח (סימן קכ"ו), ולגאון מהר"צ חיות ז"ל בספרו מבוא התלמוד (פרק כ"א), ולגאון רבי יוסף זכריה שטערן ז"ל במאמר תהלוכות האגדות (פרק ט') עש"ב, ולגאון רבי יעקב שור ז"ל בספרו משנת יעקב (דף צ') ועוד.

ואם כן אחר שמצינו בחז"ל שהפליגו בגנות גחזי, שאמרו עליו שחטא והחטיא את הרבים (סוטה מ"ז א'), ושהיה מבזה רבו (סנהדרין ק' ב'), ושהיה מדבר לשון הרע (אבות דרבי נתן פרק ט'), ושפרדן בעריות היה, ועינו עין צרה, וכפר בתחית המתים, ומנע תורה מן התלמידים ומישראל (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב), ורשע היה שאין הקב"ה חפץ בקילוסו (ויקרא רבה פט"ז ס"ד), ושאין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צ' א'), ועוד.

אם כן אחר כל "השבח" הזה ניקו ונימא דכדין עשה, ואדרכה ואדרכה יש לנו לתלות קלקלה במקולקל, כאומרם (בבא בתרא ק"ט ב') ועיין רש"י מלכים א' (ט"ז ל"ד), ולומר דמהא שגחזי יושב ביחד עם שאר מצורעים, יש לנו ללמוד שאין לעשות כן כי בודאי שלא כהוגן עשה ודוק היטב.

ובעת מצאתי לגרז"ו לייטר ז"ל בספר שו"ת ציון לנפש חיה (סימן ל"א) שבא לו בארוכה בענין זה, וכל רז לא אניס ליה והנני להביא דבריו בזה, שאחר שהביא דברי מהר"צ חיות ז"ל דלעיל שמצורע אף עם מצורע אחר אסור לו לשבת כתב: "ובאמת לא משמע כן מספרא (פרשת תזריע פ"ב) ולגאון מלבי"ם שם (אות קנ"ז) דפשיטא ליה דלא אמרינן כן שלא יושב עם שאר מצורעים, ועיין לגאון רד"ל ז"ל